

їнської економіки за напрямом розвитку наукоємних виробництв та галузей, віднесених до передових технологічних укладів, а й навіть на забезпечення поточних потреб в інженерно-технічних кадрах для предметних галузей технологій індустріальних укладів, де зараз спостерігається стале економічне зростання, зокрема за спеціальностями «Металургія та гірництво», «Хімічна технологія».

Висновки. Для визначення подальшого розвитку України у формуванні економіки знань необхідно створити:

– відповідну систему освіти (доступність, якість, безперервність на основі нових наукових знань);

– інституційний режим, що заохочує до ефективного використання національних і глобальних знань у всіх секторах економіки;

– ефективну інноваційну систему, що об'єднує в єдиний комплекс економіку, наукові, академічні та дослідницькі центри;

– інфраструктуру, яка з'єднує елементи інноваційної системи між собою та із зовнішнім середовищем;

– держава має бути як ініціатор та координатор процесів розбудови на основі нових знань.

Стратегічні завдання економіки знань:

– консолідація методологічних та інформаційних систем, освітньо-професійних, освітньо-наукових,

освітньо-виробничих інфраструктур та комунікацій у рамках єдиного національного інноваційного простору;

– посилення міжнародної інтеграції України в гуманітарній сфері та суміщення національної інноваційної системи з технологічною платформою глобального постіндустріального суспільства;

– забезпечення вертикальної мобільності України, яка відповідає національним завданням та наявному потенціалу суспільства, у питаннях включення в глобальну систему розподілу праці, визначення динаміки та напрямів розвитку світової економіки, розподілу прибутків та переваг від результатів сучасної НТР.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Федуллова Л.І. Концептуальні засади економіки знань / Л.І. Федуллова // Економічна теорія. – 2008. – № 2. – С. 37–59.
2. Томах В.В. Тенденції розвитку економіки знань в Україні / В.В. Томах, Т.Е. Сигаєва // Бизнес Информ. – 2011. – № 7(2). – С. 53–55.
3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Г.О. Андрощук [та ін.]. – К. : Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
4. Дмитренко М. Перехід на інноваційну модель розвитку України та впровадження економіки знань / М. Дмитренко // Освіта регіону. – 2009 – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/66>.

УДК 339.9:62

Красилич І.О.

аспірант

Української академії друкарства

МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті побудовано класифікацію механізмів розвитку експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств. Установлено, що механізми розвитку експортно-імпоротної діяльності можуть бути побудовані як конгломерат або система. Доведено, що механізми розвитку експортно-імпоротної діяльності формуються на основі врахування тих обставин, які є визначальними під час вибору векторів і цілей розвитку експортно-імпоротної діяльності.

Ключові слова: механізм, експортно-імпортна діяльність підприємства, машинобудівні підприємства, вектор розвитку, стратегія розвитку підприємства.

Красилич И.О. МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье построена классификация механизмов развития экспортно-импортной деятельности машиностроительных предприятий. Установлено, что механизмы развития экспортно-импортной деятельности могут быть построены как конгломерат или система. Доказано, что механизмы развития экспортно-импортной деятельности формируются с учетом тех обстоятельств, которые являются определяющими при выборе векторов и целей развития экспортно-импортной деятельности.

Ключевые слова: механизм, экспортно-импортная деятельность предприятия, машиностроительные предприятия, вектор развития, стратегия развития предприятия.

Krasilych I.O. THE MECHANISMS OF DEVELOPMENT EXPORT-IMPORT ACTIVITIES ENGINEERING ENTERPRISES

The paper constructed a classification of mechanisms of export-import activity of machine-building enterprises. It was found that the mechanisms for the development of export-import activities can be built as a conglomerate or a system. It is proved that the mechanisms of development of export-import activities are formed, taking into account the circumstances that are decisive in the choice of vectors and objectives of the export-import activity.

Keywords: mechanism, export and import activities of the company, machine-building enterprises, vector development, development strategy of the company.

Постановка проблеми. Розвиток національної економіки України в умовах поглиблення європейської інтеграції вимагає докорінних змін в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю на макро-

мезо- і макрорівнях. Саме тому достатньо актуальним і своєчасним є завдання дослідження механізмів розвитку зовнішньоекономічної діяльності, які використовують вітчизняні машинобудівні підпри-

емства; їх формалізація і типологізація є вкрай необхідною для подальшого успішного функціонування підприємств машинобудування в сучасних умовах на зовнішньому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури щодо експортно-імпоротної діяльності показав, що велика кількість наукових праць О. Кириченка, І. Дишко, О. Дерев'яненка, Г. Кушніцької, Н. Пирець, Ю. Солодковського, М. Шведової, В. Бегми, О. Давидович, Ф. Друкера, Ф. Хаєка присвячена макроекономічним і регіональним аспектам зовнішньоекономічної діяльності. Проблеми управління підприємством та фактори, які впливають на його зовнішньоекономічну діяльність, досліджуються в працях учених-економістів Дж. Даннінга, І. Коломієць, В. Колонтай, Ж. Сея, Р. Солоу, Р. Харрода, С. Хаймера та ін. Аналіз матеріалів науковців показав, що проблема посилення конкурентних позицій машинобудівних підприємств значною мірою полягає у фрагментарності, несистемності розроблення теоретичних і методико-прикладних положень із забезпечення розвитку експортно-імпоротної діяльності.

Мета статті полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні механізмів розвитку експортно-імпоротної діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнення огляду літературних джерел [1–13], а також матеріалів машинобудівних підприємств (Концерн «МАТС», ТзОВ «ІнтерПЕТ», ВО «Азовмаш», ПАТ «Мотор Січ», ПАТ «Електромашинобудівний завод «Фірма СЕЛМА», ПАТ «Дніпроважмаш», ПАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин», ДП «ВіАЗ», ПАТ «НДІ «Перетворювач», ПАТ «Львівський локомотиворемонтний завод», ЗТТ «Електрон», ПАТ «Новоград-Волинський завод сільгоспмашин», ПАТ «Агрегат»), які мають досвід у розвитку експортно-імпоротної діяльності, дає змогу стверджувати, що механізми розвитку експортно-імпоротної діяльності формуються у розрізі певних векторів (видів зовнішньоекономічної діяльності), вибір яких залежить від спеціалізації підприємства, виду продукції яка ним виробляється, її конкурентоспроможності, наявності зв'язків з іноземними контрагентами, ринкової кон'юнктури тощо. Ознаками обрання підприємством одного або декількох таких векторів є наявність параметризованих у часі і просторі цілей розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємства, а також управлінських рішень, спрямованих на їхнє досягнення.

З урахуванням ідентифікованих ознак під механізмом розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємства доцільно розуміти сукупність управлінських рішень і умов їх реалізації, які під впливом управлінських ініціатив керівників підприємств уможливають досягнення цілей розвитку експортно-імпоротної діяльності на засадах забезпечення

конкурентоспроможності продукції підприємства. Проведені дослідження дали змогу побудувати класифікацію механізмів розвитку експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств (табл. 1).

Процесійно-послідовний механізм розвитку (передбачає поступове набуття підприємством досвіду в реалізації експортно-імпоротної діяльності та його використання під час започаткування нових видів зовнішньоекономічної діяльності). Послідовний механізм розвитку експортно-імпоротної діяльності застосовується тоді, коли стратегія розвитку підприємства базується на поглибленні спеціалізації виробництва, виявленні нових секторів попиту на вже освоєних ринках). Нижче наведемо компоненти цього механізму і відношення між ними:

$$\left. \begin{aligned} & \left\{ X_a^3 \right\}_{a=1} \subset R_1; V_1; C_1; \\ & \left\{ X_b^3 \right\}_{b=1} \subset R_2; V_2; C_2; \\ & \therefore \left[\left\{ X_a^3 \right\}_{a=1} \Rightarrow \left\{ X_b^3 \right\}_{b=1} \right] \Rightarrow \dots \Rightarrow \left[\left\{ X_n^3 \right\}_{n=1} \subset R_n; V_n; C_n \right], \end{aligned} \right\} \quad (1)$$

де C_1 – цілі розвитку експортно-імпоротної діяльності за вектором (V_1). В даному разі під вектором розвитку розуміємо конкретний вид зовнішньоекономічної діяльності підприємства;

R_1 – рішення щодо реалізації цілей розвитку експортно-імпоротної діяльності за вектором ;

$\left\{ X_a^3 \right\}_{a=1}, \left\{ X_b^3 \right\}_{b=1}, \left\{ X_n^3 \right\}_{n=1}$ – множини елементів $R_1 V_1 C_1, R_2 V_2 C_2$ і $R_n V_n C_n$, які мають часові і просторові обмеження, що впливають із стратегії і тактики розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємства, а саме терміни і способи реалізації, виробничі й управлінські ресурси тощо;

На рис. 1 наведено логіку відношень між компонентами процесійно-послідовного механізму розвитку експортно-імпоротної діяльності.

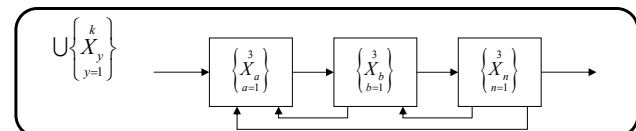

Рис. 1. Відношення між компонентами процесійно-послідовного механізму розвитку експортно-імпоротної діяльності

Процесійно-паралельний механізм розвитку на відміну від процесійно-послідовного і процесійно-паралельного механізмів передбачає започаткування кількох незалежних між собою векторів розвитку експортно-імпоротної діяльності цілі, і засоби досягнення яких у межах окремих видів зовнішньоекономічної діяльності не перетинаються. Процесійно-паралельний механізм розвитку експортно-імпоротної діяльності застосовується тоді, коли стратегія розвитку підприємства базується на диверсифікації видів діяльності, що має за мету розподілити ризики експортно-імпоротної діяльності і джерела отримання прибутку.

Основою логіки досягнення цієї мети за допомогою диверсифікації векторів розвитку експортно-імпоротної діяльності є те, що окремі види зовнішньоекономічної діяльності зазнають впливу різних за характером факторів. Як наслідок, імовірність настання небажаних подій у межах кожного з векторів є неоднаковою. Компоненти паралельного механізму розвитку експортно-імпоротної діяльності перебувають між собою у таких відношеннях:

Таблиця 1
Класифікація механізмів розвитку експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств

Класифікаційні ознаки	Види механізмів
За відношеннями між векторами розвитку	Процесійно-послідовний механізм; процесійно-паралельний механізм; комбінований
За тривалістю функціонування	Постійно діючі механізми; тимчасово діючі механізми
За ефективністю використання	Ефективні механізми; неефективні механізми

$$\left. \begin{aligned}
 & \exists \left\{ X_y^k \right\}_{y=1}^k \forall \left\{ X_a^3 \right\}_{a=1}^3 \left[\left\{ X_b^3 \right\}_{b=1}^3 \notin \left\{ X_a^3 \right\} \right]; \\
 & \exists \left\{ X_y^k \right\}_{y=1}^k \forall \left\{ X_b^3 \right\}_{b=1}^3 \left[\left\{ X_a^3 \right\}_{a=1}^3 \notin \left\{ X_y^k \right\} \right]; \\
 & \dots \\
 & \exists \left\{ X_y^k \right\}_{y=1}^k \forall \left\{ X_n^3 \right\}_{n=1}^3 \left[\left\{ X_n^3 \right\} \notin \left\{ X_y^k \right\} \right].
 \end{aligned} \right\} \quad (2)$$

На рис. 2 наведено логіку відношень між компонентами процесійно-паралельного механізму розвитку експортно-імпоротної діяльності.

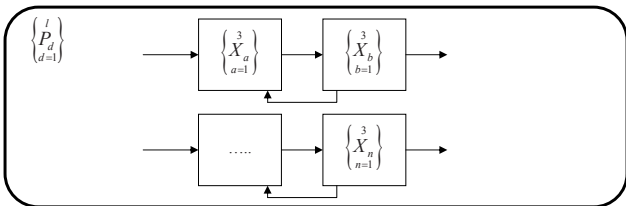

Рис. 2. Відношення між компонентами процесійно-паралельного механізму розвитку експортно-імпоротної діяльності

Комбінований механізм розвитку експортно-імпоротної діяльності є поєднанням послідовного і паралельного механізмів. Це конгломеративна форма встановлення і реалізації цілей у сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Особливістю комбінованого механізму є те, що всі вектори розвитку експортно-імпоротної діяльності розподілено на дві групи: ті, які пов'язані між собою цілями і засобами реалізації, і, ті, які є незалежними.

Дослідження, проведені на основі матеріалів ПАТ «Іскра», Концерн «МАТС», ПАТ «Львівський локомотиворемонтний завод», ЗТТ «Електрон», ПАТ «Новоград-Волинський завод сільгоспмашин», ПАТ «Агрегат», ПАТ «Мліївський завод технологічного обладнання» тощо, дають змогу стверджувати, що конгломеративна форма розвитку експортно-імпоротної діяльності виникає на певній стадії розвитку системи менеджменту суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності. Характерною особливістю цієї стадії є наявність як мінімум трьох векторів розвитку експортно-імпоротної діяльності, два з яких формуються на засадах застосування послідовного механізму розвитку. Відношення між компонентами конгломерату запишемо так:

$$\left. \begin{aligned}
 & \left\{ X_a^3 \right\}_{a=1}^3 \Rightarrow \left\{ X_b^3 \right\}_{b=1}^3 \Rightarrow \dots \Rightarrow \left\{ X_n^3 \right\}_{n=1}^3 \equiv \left\{ X_y^k \right\}_{y=1}^k \left. \right\} \Rightarrow \bigcup_{j=1}^n \left\{ Z_j^n \right\}, \\
 & \left\{ Y_i^m \right\}_{i=1}^m \\
 & \text{card} \left(\bigcup_{y=1}^k \left\{ X_y^k \right\} \right) \wedge \text{card} \left(\left\{ Y_i^m \right\}_{i=1}^m \right) \equiv \text{card} \left(\bigcup_{j=1}^n \left\{ Z_j^n \right\} \right)
 \end{aligned} \right\} \quad (3)$$

де $\left\{ Y_i^m \right\}_{i=1}^m$ – множина елементів, які забезпечують розвиток експортно-імпоротної діяльності машинобудівного підприємства за вектором, параметри розвитку якого не залежать від інших векторів;

$\bigcup_{j=1}^n \left\{ Z_j^n \right\}$ – об'єднання множин елементів, які забезпечують розвиток експортно-імпоротної діяльності машинобудівного підприємства як за пов'язаними між собою векторами, так і за векторами, що є незалежними один від одного.

На рис. 3 показано логіку відношень між компонентами механізму розвитку експортно-імпоротної діяльності, що побудований на засадах конгломератного підходу.

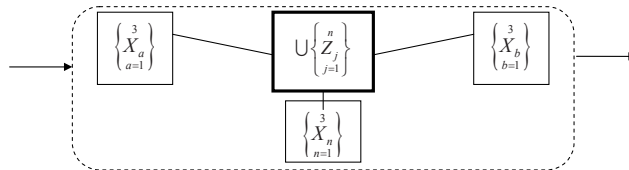

Рис. 3. Відношення між компонентами механізму розвитку експортно-імпоротної діяльності, що побудований на засадах конгломератного підходу

На рис. 4 показано логіку відношень між компонентами механізму розвитку експортно-імпоротної діяльності, що побудований на засадах системного підходу.

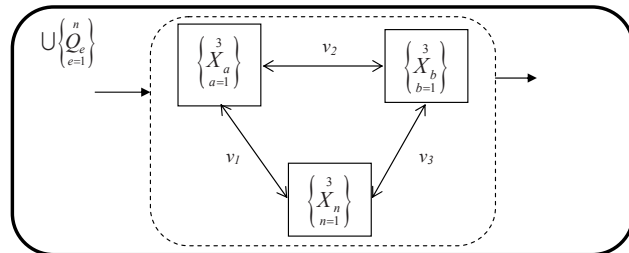

Рис. 4. Відношення між компонентами механізму розвитку експортно-імпоротної діяльності, що побудований на засадах системного підходу

Кожен із вищенаведених механізмів може функціонувати постійно або тимчасово залежно від характеру цілей розвитку експортно-імпоротної діяльності, наявності стратегічного плану їх досягнення.

Проведені дослідження показали, що в умовах швидкої зміни ринкової кон'юнктури на багатьох машинобудівних підприємствах приймаються рішення щодо реалізації тих чи інших експортно-імпортових операцій не за результатами попередньо сформованих стратегічних планів, а внаслідок одержання й оброблення оперативної управлінської інформації (про зміну споживчих запитів, виникнення сприятливої цінової тенденції, наявність можливостей отримання додатних спредів на різниці у курсах валют або відсоткових ставках тощо). Здебільшого такі факти мають місце стосовно видів діяльності, які не є традиційними для машинобудівних підприємств, зокрема йдеться про реалізацію фінансово-інвестиційних операцій (придбання або продаж корпоративних, боргових цінних паперів або деривативів, банківського золота, участь у кредитно-інвестиційних та страхових програмах тощо), а також надання послуг консалтингового або інжинірингового характеру. Попри це слід зазначити, що в підприємницьких колах сьогодні викликають підвищений інтерес способи забезпечення інформативності, наукової обґрунтованості прогнозів, які лягають в основу стратегічного планування розвитку експортно-імпоротної діяльності. Тобто має місце тенденція до застосування комбінованих механізмів розвитку експортно-імпоротної діяльності, які формуються і застосовуються як на основі стратегічних, так і оперативних рішень. Критеріями ефективності використання механізмів розвитку експортно-імпоротної діяльності є досягнення в очікувані терміни встановлених оперативних, тактичних і стратегічних цілей, сукупність реалізації яких забезпечує конкурентоспроможність підприємства.

Висновки. Емпіричні та експертні дані керівників машинобудівних підприємств дають змогу стверджувати, що розвиток експортно-імпоротної діяльності відбувається на основі застосування процесійно-послідовного, процесійно-паралельного або комбінованого механізмів. Доцільність застосування кожного з механізмів залежить від рівня розвитку системи менеджменту підприємства і наявного досвіду реалізації експортно-імпорتنних операцій за різними векторами. Доведено, механізми розвитку експортно-імпоротної діяльності можуть бути побудовані як конгломерат або система. Аналіз механізмів розвитку зовнішньоекономічної діяльності, які використовують вітчизняні машинобудівні підприємства, показав, що вони в кращому випадку є конгломеративними утвореннями. Механізми, сформовані як системи, практично відсутні. Проведені дослідження дають змогу стверджувати, що основними причинами цього є низький рівень розроблення теоретичних, передусім методико-прикладних, положень щодо формування таких механізмів, а також поверхнева фахова підготовка керівників підприємств, які здійснюють управління зовнішньоекономічною діяльністю, про що свідчать неповнота і несвоєчасність реалізації встановлених оперативних, тактичних і стратегічних цілей щодо розвитку експортно-імпоротної діяльності. Доведено, що механізми розвитку експортно-імпоротної діяльності виникають не спонтанно, а формуються на основі урахування тих обставин, які є визначальними під час вибору векторів і цілей розвитку експортно-імпоротної діяльності, а також вибору управлінських рішень щодо реалізації встановлених цілей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антоневська К.Ю. Кредитування експортоорієнтованих підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 / К.Ю. Антоневська ; Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана. – К., 2006. – 18 с.
2. Бикова Н.В. Експортний потенціал підприємств лісопромислового комплексу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Н.В. Бикова ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2011. – 20 с.
3. Пріоритети політики імпортозаміщення у стратегії модернізації промисловості України. – К. : НІСД, 2012. – 71 с.
4. Бортник О.М. Стратегічні засади розвитку експорту паливно-енергетичних ресурсів : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.02.03 / О.М. Бортник ; Науково-дослідний економічний ін-т Міністерства економіки України. – К., 2006. – 18 с.
5. Бубенко С.П. Організаційно-економічний механізм експортної діяльності підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.06.01 / С.П. Бубенко ; Харк. держ. екон. ун-т. – Х., 2003. – 20 с.
6. Бублиенко О.М. Формування експортоорієнтованої моделі розвитку аграрних підприємств регіону : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / О.М. Бублиенко ; Міжнар. ун-т бізнесу і права. – Херсон, 2010. – 19 с.
7. Дем'яченко А.Г. Методи аналізу і оцінки ефективності експортної діяльності металургійних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.06.01 / А.Г. Дем'яченко ; Приазов. держ. техн. ун-т. – Маріуполь, 2005. – 20 с.
8. Дудченко М.А. Диверсифікація експортного потенціалу України. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть / М.А. Дудченко, А.С. Філіпенко, В.С. Буркін, А.С. Гальчинський [та ін.]. – К. : Либідь, 2002. – С. 143–157.
9. Експорт високотехнологічних товарів України як індикатор реалізації інноваційної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.inventure.com.ua>.
10. Єпішкіна О.В. Вдосконалення економічних механізмів експортної орієнтації використання ресурсного потенціалу агропромислових підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / О.В. Єпішкіна ; Півден. філіал Крим. агротехнол. ун-ту Нац. аграр. ун-ту. – Сімф., 2007. – 20 с.
11. Зборовська Ю.Л. Формування експортного потенціалу переробних підприємств АПК : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Ю.Л. Зборовська ; Уман. нац. ун-т садівництва. – Умань, 2011. – 20 с.
12. Івашук С.П. Розвиток експортного потенціалу в сучасній інтеграційній стратегії України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.02 / С.П. Івашук ; Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. – К., 2011. – 20 с.
13. Климик Г.В. Проблеми вдосконалення механізму управління експортною діяльністю підприємств сільськогосподарського машинобудування / Г.В. Климик, С.В. Петрик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.btsau.kiev.ua/ua/edition.php?read=831>.